

SOCIÁLNÍ (NE)SMYSL

Tat'ána Brodská

Občanské sdružení ZMĚNA

Abstract: *This contribution points to a delicate balance of meaning of social policy in overall context using practical examples. It seeks and offers a key to finding a sense of human being and activities with a help of science disciplines such as: biology, psychology, sociology and nature science.*

Keywords: *Balance, Power, Responsibility*

1. Úvod

Cíl příspěvku je zastavit se, a zamyslet se nad současnou podobou sociální politiky a jejím smyslem, zejména s ohledem na dlouhodobé hledisko.

Tento příspěvek nemá ambice vědecké studie, nabízí pouze pohled z praxe jednoho sociálního pedagoga a jedné části systému sociální politiky, ve které se pohybuji. Proto vás prosím o shovívavost vůči mému osobnímu hledání sociálního smyslu. Vynasnažím se, aby byl pro vás příspěvek podnětný a inspirující. Text je průběžně doplněn definicemi základních pojmů jako je sociální politika, sociální pedagogika, moc, odpovědnost a rovnováha, neboť spatřuji jako užitečné, vrátit se k významu, který nám v každodenní rutině může pomalu unikat.

Název konference je Aktuální otázky sociální politiky. Pojd'me si připomenout definici sociální politiky.

Sociální politika, dle slovníku sociální práce: *Soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo o udržení a fungování sociálního systému.* Co je sociální systém slovník neuvádí.

Sociální pedagogika - *rozpoznává sociální činitele ohrožující vývoj člověka a uplatňuje postupy, jež vyvažují jejich nepříznivý vliv; s. p. se zaměřuje jak na ovlivňování ohroženého dítěte (dospívajícího, dospělého), tak na ovlivňování prostředí, v němž se ohrožená osoba pohybuje.*

Rovnováha - *kvalitativní vztah vyznačující se vyrovnáváním vzájemně protichůdných sil.*

Rovnováha, vyrovnanost je nit, jež se táhne celým příspěvkem. Vytváření prostoru pro vyvažování je smyslem, účelem sociálního pedagoga.

Seznamte se - sociální pedagog Táňa Brodská

K dokreslení celkového kontextu považuji za užitečné sdělit svou cestu k sociální pedagogice. Vyučila jsem se na truc dojičkou krav, způsob vyjádření pubescentního období vzdoru vůči mým intelektově zdatným rodičům. Doplnila jsem si vzdělání o maturitu a až v dospělosti vystudovala 3 VŠ obory - bakalářský program sociální

patologie a prevence, magisterský program sociální pedagogiky a magisterský program etopedie.

Doba strávená mezi zvířaty, zejména kravami a koňmi mi umožnil sledovat jejich chování ve stádě, které značně koresponduje s chováním lidí, které pozoruji při své práci se skupinou delikventů, ale i jako holistický terapeut a lektor systemických konstelací. Tato živočišná zkušenost mne dovedla k podrobnějšímu studiu biologických mechanismů, které ovlivňují chování člověka jako jedince, ale i skupiny.

Probační program Právo pro každý den - alternativní opatření pro mladistvé

K tomuto příspěvku mě inspirovala osobní zkušenost. Pracuji v malém občanském sdružení ZMĚNA, které realizuje probační program Právo pro každý den - alternativní opatření pro mladistvé delikventy. Cílem programu je interaktivně vzdělat mladistvé v oblasti práva tak, aby znali práva svá, respektovali práva ostatních a zejména převzali odpovědnost za své chování a jednání.

Probační program je zakotven v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. Stát si prostřednictvím ministerstva spravedlnosti, toto alternativní výchovné opatření nakupuje v rámci dotačního řízení u neziskových organizací. Součástí žádosti o finanční prostředky je i vyjádření místě příslušného střediska Probační a mediační služby, které se k rozpočtu písemně vyjadřuje. Není tedy možné (a pro mě přijatelné) náklady navyšovat.

Každý rok MSp mění pravidla pro poskytování dotací. Pro tento rok je snížena hranice mzdy jak u DPP, tak u HPP. Tak, abych mohla zaplatit za skutečně odvedenou práci, musela bych s údaji v projektu a rozpočtu manipulovat. Došlo by tedy k paradoxní situaci. Delikventy bych tedy učila chovat se v souladu se zákonem za peníze, které bych získala v nesouladu s pravidly. Proto jsem žádost pro rok 2011 nepodala a požádala ministra spravedlnosti o schůzku k tomuto tématu.

2. Sociální a jiné souvislosti

Jakékoli sociální téma se týká člověka, jeho vztahu k sobě samému, ke své rodině, komunitě a společnosti.

Pro snadnější pochopení a přiblížení mého pohledu, použiji termín organismus. Pod organismem si můžeme představit jakýkoli systém - sociální, ekonomický, zdravotnický, politický, ale i přírodní systém (ekosystém).

Tak, aby mohl systém / organismus dobře fungovat, udržovat rovnováhu, je nutné, aby všechny orgány plnily své funkce. Omezení funkce jednoho orgánu ovlivní celý systém. Představme si rodinu jako živý organismus, kde má každý orgán / jedinec své místo. Pokud orgán, nebo jedinec v systému není na svém místě nebo zde dokonce chybí, způsobí to v organismu / rodinném systému různou míru disharmonie.

Příklad z praxe - dospělá klientka si nachází partnery, o které se stará, jsou spíše jako děti. Ona sama nemohla být ve svém dětství v roli dítěte. Rodiče pili, hádali se a často se i fyzicky napadali. Několikrát jim volala záchranku a utěšovala matku, která ji

po útoku otce plakala v náruči. Nesla odpovědnost, která ji nepatřila. Tento vzorec se opakuje i v dospělosti.

Podle Jean Lidelloffové a jejího konceptu kontinua dítě (kojenec) očekává silnou, aktivní centrální osobu, na jejíž periferii je jeho místo. Rodič, který je emocionálně nejistý, poddajný, který hledá souhlas a uznání, toto očekávání nenaplní. Miminko bude dávat své potřeby najevo stále silněji, ale to neznamená, že potřebuje ještě více pozornosti. Potřebuje správný druh zážitků, které vývojově očekává. Velká část jeho frustrace je způsobena tím, že se mu nedaří svými signály (pozor, něco je špatně) uvést situaci na „správnou míru“.

Antisociální chování mnoha „zlobivých a neposlušných“ dětí je v podstatě prosbou, aby jim někdo konečně ukázal, jak se chovat a kde je jejich místo v přirozené hierarchii. Místo, kde jejich vhodné chování akceptováno je a nevhodné chování akceptováno není, zatímco ony samy jsou akceptovány vždy.

Princip kontinua koresponduje s rodinnými konstelacemi podle Hellingera a Prekopové. V rodině má každý své místo, k němuž patří i určitá funkce, kompetence, práva a povinnosti. Pokud je každý na svém místě, systém/rodina může být v rovnováze a dobře fungovat. Rodiče jsou ti velcí a děti jsou malé. Rodič rozhoduje, vede a zodpovídá; poskytuje dítěti jistotu a bezpečí.

Uvedu krátký úryvek z Lipovetskeho knihy Paradoxní štěstí. Esej o hyperkonzumní společnosti. Autoritární režim je považován za nepřipustný a dnešní dítě dává najevo své preference, vyjadřuje své požadavky a vyslovuje soudy o rodičovské volbě. „Němé děcko“ patří dávným dobám; dnešní dítě si vybírá, vyslovuje přání, posuzuje nákupy, rodiče berou jeho touhy v potaz a zajišťují pro ně jistý konzumní styl, jehož účelem a cílem je slast. Nacházíme se v éře hyperkonzumního dítěte, jemuž se naslouchá, které má právo samo si vybírat, disponuje ekonomickou mocí a přímo či nepřímo ovládá jistou část domácích výdajů.

Na trůn dosedá „dětský král“ který poučeně rozhoduje a přikazuje, a spotřeba se jeví jako prostředek, jak si v rodině koupit klid a zajistit si odpuštění příliš dlouhých absencí, ale také jako právo dítěte, odvozené od práva na štěstí, na slast a na individualitu.

Je v pořádku respektovat práva dítěte. Je to otázka míry, rovnováhy. Oko sociálního pedagoga však vnímá v předchozích příkladech rizikové faktory, které mohou vést k omezené funkčnosti rodinného a posléze i sociálního systému.

Pro představu sociálního systému si můžeme za jednotlivé orgány dosadit všechny sociální subjekty - participující instituce: státní (sociální odbory, školy, atd), neziskové (organizace poskytující sociální služby), ale i jednotlivé fyzické osoby, které sociální systém využívají. Každý z těchto subjektů má svou funkci, své místo, svou kompetenci a také určitou zodpovědnost, moc, či bezmoc nebo ne-moc. Každý má svá práva a svou odpovědnost.

Podívejme se podrobněji na význam slov odpovědnost a moc.

Odpovědnost - *pohotovost jednat podle požadavků a norem, mající charakter*

povinnosti; úzce souvisí se soustavou přesvědčení a hodnot jedince.

V souvislosti s odpovědností a povinností zmíním březnovou mezinárodní vědeckou konferenci Evropského institutu pro smír a mediaci. Konferenční téma bylo **Děti - naše touhy obavy a naděje**. Právníci zabývající se rodinnou problematikou a mediací na konferenci zmínily příklady z praxe, kdy se rodič při rozvodu domáhá práva na své dítě, ale bohužel si není zcela vědom i své rodičovské povinnosti. Soud pak svěří dítě do střídavé péče, avšak čas s dítětem tráví chůvy, studentky či asistentky, nikoli rodič sám.

Odpovědnost v dnešní době značně devalvovala, zvláště se o to zasloužila politická odpovědnost a její obtížná vymahatelnost.

S odpovědností, respektive nezodpovědností, souvisí moc. Ekonomická, politická, psychologická, ale pozor, i sociální.

Moc - nadvláda, dovednost, schopnost jedné osoby docílit zamýšlené účinky na chování nebo city druhé osoby nebo osob.

Svou moc a samozřejmě odpovědnost máme my všichni jako sociální pedagogové, sociální pracovníci, kurátoři, psychologové, učitelé, ale i úředníci. Ze svých pozic ovlivňujeme nejen jedince, ale také rodiny, tedy rodinné systémy, které, jak už víme, ovlivňují další systémy. My spoluurčujeme míru toho, co je v rovnováze, toho, co je ještě normální. Mějme proto prosím na zřeteli, že slovním základem **pomoci** je moc.

3. Závěr

Cílem příspěvku bylo pozvat vás do krajiny sociálního pedagoga. Poukázat na souvislosti mezi systémem a jeho jednotlivými částmi. A také na křehkou rovnováhu, o kterou je nutné pečovat.

Chtěla jsem se společně s vámi zastavit, zamyslet se a vyvolat pochybnost v pozorném posluchači. Pochybnost nám pomáhá udržovat vnitřní rovnováhu v nás samých, a tím i v systémech, do kterých patříme. Pochybnost nám klade otázky po smyslu naší práce i po smyslu našeho bytí. Neboť při jakékoli práci s lidmi, je to v prvé řadě naše osobnost, skrze kterou ovlivňujeme, vychováváme, pomáháme. Jak říká Karl Jaspers: „Tím, čím člověk je, tím je prostřednictvím věci, které se ujímá.“

Úlohou sociálního pedagoga je snaha o vyvažování. I my, jako jedinci, jako jednotlivé části systému, můžeme sociální systémové nedostatky v určité míře ovlivnit.

Nemám však patent na rozum a nedovolím si tvrdit co přesně je to „správně“, proto vezměte tento příspěvek jen jako možnou inspiraci, námět k zamýšlení.

Závěrem se s Vámi rozloučím slovy Tomáše Halíka, které se netýkají pouze náboženské víry. Citát je z knihy “ Co je bez chvění, není pevné“

Pochybnost je sestrou víry. Víra a pochybnost musejí kráčet spolu a vzájemně se podpírat, nechtějí-li se z toho úzkého, chvějícího se mostu zřítit do bažin fanatismu či beznaděje.

Vážené dámy, vážení pánové, děkuji za vaši pozornou účast na tomto krátkém dostaveníčku.

Použité zdroje:

- [1] LIPOVETSKY, Gilles. Paradoxní štěstí. Esej o hyperkonzumní společnosti. 1. vydání. Praha: Prostor, 2007, 448 s. ISBN978-80-7260-184-4
- [2] MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. s. 288. ISBN 80-7178-549-0
- [3] HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. Psychologický slovník. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- [4] LIEDLOFFOVÁ Jean. Koncept kontinua. Hledání ztraceného štěstí pro nás a naše děti. 1. vydání. Praha 2007, 174 s. ISBN 987-80-86685-79-3
- [5] MORGANOVÁ Marlo. Poselství od protinožců. 2. vydání. Praha: Práh, 2000, 160 s., ISBN 80-7252-034-2
- [6] KOUKOLÍK. František. Mocenská posedlost. 1. Vydání. Praha: Karolinum 2010, 278 s., ISBN 978-80-246-1825-8

Kontaktní adresa:

Mgr. Taťána Brodská
Občanské sdružení ZMĚNA
Písečná 55, 561 70 Písečná u Žamberka
e-mail: os.zmena@seznam.cz
tel. č.: 603 950 472